

Nader onderzoek vleermuizen en huismussen

Voormalige supermarkt, Heteren

Arnhem, 14 september 2015

Colofon

Titel	: Nader onderzoek vleermuizen en huismussen
Subtitel	: Voormalige supermarkt, Heteren
Projectnummer	: 15.019
Datum	: 14 september 2015
Veldonderzoek	: E.W.A. Janssen
Auteur(s)	: E.W.A. Janssen
Goedgekeurd door	: T. Kooij
Opdrachtgever	: Greenhouse Advies, Huissen
Contactpersonen	: Mevr. B. Versteeg

Bezoekadres	: Tivolilaan 205, Arnhem
Postcode	: 6824BV
Postbus/-code	: 2, (6800AA)
Telefoon	: 026-8454583

info@ekoza.nl
www.ekoza.nl

Ekoza is lid van het Netwerk Groene Bureaus: www.netwerkgroenebureaus.nl

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	4
2. Wettelijk kader	5
2.1 Flora- en faunawet	5
3. Gebiedsbeschrijving.....	7
3.1 Gebiedsbeschrijving.....	7
3.2 Voorgenomen ingreep	8
4. Onderzoeksmethode.....	9
4.1 Vleermuizen	9
4.2 Huismussen.....	9
4.3 Uitwerking en rapportage	10
5. Resultaten	11
5.1 Vleermuizen	11
5.1.1 Kraamseizoen	11
5.1.2 Paarseizoen	11
5.2 Huismussen.....	12
6. Conclusies en aanbevelingen.....	14
6.1 Vleermuizen	14
6.2 Huismussen.....	14
Bronnen	15
Literatuur	15
Websites	15

1. Inleiding

Het voormalig supermarktgebouw aan de Onze Lieve Vrouwestraat en de Hoenderkamp te Heteren zal grotendeels gesloopt gaan worden. Een ander zal worden herbestemd tot woningbouw.

Eén van de haalbaarheidsstudies die hiervoor dient te worden uitgevoerd is toetsing aan de natuurwet- en regelgeving. In het kader van de Flora en faunawet is het van belang om inzichtelijk te krijgen of er beschermde planten- en/of dieren voorkomen en welk effect de werkzaamheden op deze soorten kunnen hebben. Hiervoor heeft Ekoza in januari 2015 een quickscan Flora en Fauna uitgevoerd (Ekoza, 2015). Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat er verblijfplaatsen van vleermuizen en huismussen in het plangebied voor kunnen komen.

Greenhouse Advies heeft Ekoza gevraagd nader ecologisch onderzoek uit te voeren naar de aanwezigheid van vleermuizen en huismussen. Deze rapportage geeft de bevindingen van dit onderzoek weer.

In hoofdstuk 2 staat het wettelijke kader uiteengezet. Hoofdstuk 3 geeft een beschrijving van het onderzoeksgebied en de voorgenomen ingrepen. Hoofdstuk 4 geeft een korte beschrijving van de onderzoeksmethodes die gebruikt zijn. In hoofdstuk 5 worden de resultaten van het onderzoek vermeld en getoetst aan de Flora- en faunawet. Tenslotte worden in hoofdstuk 6 de conclusies en aanbevelingen gegeven.

2. Wettelijk kader

In dit hoofdstuk wordt in het kort het wettelijk kader en de toepassing op ruimtelijke ontwikkelingen beschreven. Bij de bescherming van natuur in Nederland wordt onderscheid gemaakt tussen soortenbescherming en gebiedsbescherming. De soortbescherming is geregeld in de Flora- en faunawet en de gebiedsbescherming in de Natuurbeschermingswet. De gebiedsbescherming is reeds besproken in de quickscan Flora en Fauna (Ekoza, 2014). Hieruit blijkt dat de werkzaamheden geen negatieve effecten veroorzaken in het kader van de Natuurbeschermingswet.

2.1 Flora- en faunawet

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht (Broekmeyer, 2003). Deze wet vormt het wettelijke kader voor bepalingen die voorheen in verschillende wetten waren opgenomen, zoals de Vogelwet, de Jachtwet, de Wet bedreigde uitheemse diersoorten en een deel van de Natuurbeschermingswet (soortbescherming). Tevens is de Flora- en faunawet het nationale wettelijke kader waarin de bepalingen van EU-richtlijnen op het gebied van natuurbescherming (soorten) zijn omgezet naar nationaal recht. Doel van de Flora- en faunawet is het in stand houden van de planten- en diersoorten die in het wild voorkomen. Hiertoe is een groot aantal plant- en diersoorten beschermd. In principe mogen er geen handelingen worden uitgevoerd die schadelijk zijn voor de soort. Van de verbodsbepalingen is onder bepaalde voorwaarden een ontheffing mogelijk. Voor alle soorten geldt er een 'zorgplicht': een ieder dient voldoende zorg in acht te nemen voor in het wild levende planten en dieren.

Verbodsbepalingen volgens de Flora- en faunawet:

- Artikel 8:* Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te onwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.
- Artikel 9:* Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.
- Artikel 10:* Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.
- Artikel 11:* Het is verboden nesten, hollen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.
- Artikel 12:* Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Daarnaast is *artikel 13* eventueel nog van belang in verband met verplaatsen van soorten. Het vervoeren en onder zich hebben van beschermde inheemse soorten is verboden.

Zorgplicht volgens de Flora- en faunawet:

- Artikel 2:*
1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.
 2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Algemene Maatregel van Bestuur

Middels een Algemene Maatregel van Bestuur is de regelgeving rond de Flora- en faunawet nader ingevuld. Het belangrijkste gevolg is dat de procedures bij ruimtelijke ingrepen en bij bestendig gebruik en beheer aanzienlijk eenvoudiger worden, aangezien voor de meest algemene soorten er een vrijstelling van de verbodsbepalingen komt (voor onder meer ruimtelijke ingrepen en bestendig gebruik en beheer). Bij het toepassen van de Flora- en faunawet wordt voortaan een onderscheid gemaakt in drie categorieën van beschermde soorten, waarbij vleermuizen tot de laatste categorie behoren:

Tabel 1: De algemene beschermde soorten waarvoor ten aanzien van activiteiten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en bestendig gebruik en beheer een vrijstelling zonder nadere voorwaarden geldt.

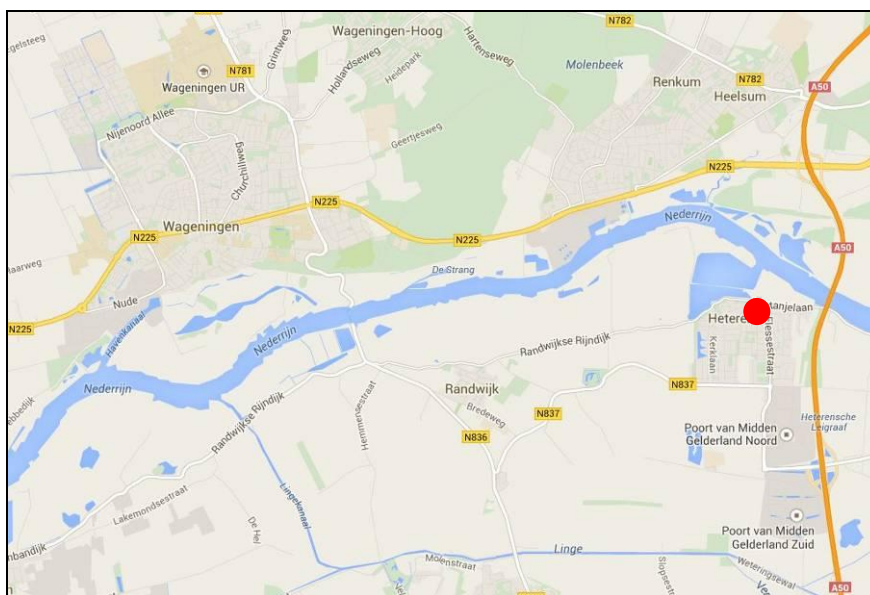
Tabel 2: De bedreigde beschermde soorten: voor een aantal soorten planten en dieren geldt een strikter beschermingsregime. Omdat ze in Nederland als bedreigd worden beschouwd. Vrijstelling geldt als op basis van een goedgekeurde gedragscode wordt gewerkt. Ontheffing kan worden verleend als geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.

Tabel 3: De strikt beschermde soorten: alle vogelsoorten alsmede plant- en diersoorten die vermeld staan in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn of bij Algemene Maatregel van Bestuur zijn aangewezen als bedreigde soorten (genoemd in Bijlage 1 van het betreffende besluit). Voor bestendig gebruik en beheer geldt ook voor deze soorten een vrijstelling ten aanzien van de verbodsbepalingen in artikelen 8, 9, 11 en 12, mits men werkt op basis van een door de minister goed gekeurde gedragscode. Voor het overtreden van verbodsbepalingen bij ruimtelijke ingrepen is voor aangewezen bedreigde soorten altijd een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Ontheffing kan alleen worden verleend als er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is, er sprake is van een in de wet genoemde reden van openbaar belang en er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.

3. Gebiedsbeschrijving

3.1 Gebiedsbeschrijving

Het plangebied bestaat uit een voormalig supermarkt tussen de Onze Lieve Vrouwestraat en de Hoenderkamp te Heteren. Het te slopen stenen pand is verbonden met enkele woonhuizen en winkels aan de Onze Lieve Vrouwestraat. Betreding is alleen mogelijk via deze woningen. Er is sprake van twee schuine daken met golfplaten; overig deel heeft een plat dak. Het te slopen deel heeft een spouwmuur en twee zoldertjes, waarvan één toegankelijk. Het gebouw is gelegen aan de noordzijde van Heteren en is omgeven door straten en woningen (fig. 1). Er is geen gevelbetimmering. In figuur 2 is het sloopdeel omkaderd, in figuur 3 is een impressie van het plangebied weergegeven.

Figuur 1. Globale ligging van het plangebied (bron: www.googlemaps.com).

Figuur 2. Het te slopen deel van de voormalige supermarkt. (bron: www.googlemaps.com).

Figuur 3. Impressie van het plangebied.

3.2 Voorgenomen ingreep

Een deel van de voormalige supermarkt zal zo spoedig mogelijk worden gesloopt (fig. 2). Het deel langs de Hoenderkamp met de struiken aan de noordzijde zal vervangen worden door de tuinen van de geplande woningen. Direct aan de westkant van de supermarkt zal een stoep en een stukje plantsoen ingenomen gaan worden door woningbouw. Planten tussen en tegen de panddelen zullen worden verwijderd. Waarschijnlijk zullen tenslotte de twee bomen aan de noordzijde gekapt (en vervolgens gecompenseerd) gaan worden.

4. Onderzoeksmethode

4.1 Vleermuizen

De gehanteerde methode bestond uit onderzoek met een batdetector zowel in de avond- als in de ochtenduren. Het onderzoek is uitgevoerd volgens het vigerende protocol Vleermuizen 2013. De brancheorganisatie Netwerk Groene Bureaus (NGB) en de Zoogdiervereniging ontwikkelden in 2009 in overleg met de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Gegevensautoriteit Natuur (GaN) het eerste protocol. Sindsdien wordt het protocol in principe jaarlijks geactualiseerd. De organisaties werken hiervoor samen in het Vleermuisvak-beraad. De Gegevensautoriteit Natuur stelt het protocol formeel vast, bevoegd gezag toets eraan.

Met de batdetector werd gedurende drie avonden en een ochtend geluisterd en gezocht naar in- of uitvliegende vleermuizen en daarnaast paarroepende mannetjes. Voor de inventarisaties is gebruik gemaakt van een batdetector met time-expansion (Pettersson D240x). Hiermee kunnen vertraagde opnames worden gemaakt zodat deze geanalyseerd kunnen worden in het programma Batsound. Met name voor de soorten van het geslacht *Myotis* is dit noodzakelijk om tot een zekere determinatie te komen.

In zowel het kraam- als het paarseizoen zijn twee controles uitgevoerd om te kijken of er verblijfplaatsen in de te slopen gebouwdelen van en bomen rond de supermarkt aanwezig zijn. De data en omstandigheden van de veldbezoeken zijn terug te vinden in onderstaande tabel.

Tabel 1. De omstandigheden tijdens de veldbezoeken voor vleermuizen.

Datum	Tijd	Weer	Wind
20 mei 2015	21.15u-23.15u	Helder, 10 °C	ZW 2
15 juni 2015	03.15u-05.20u	Helder, 13 °C	N 2-3
18 augustus 2015	22.25u-00.25u	Licht bewolkt, 13 °C	W 2
8 september 2015	21.45u-00.00u	Licht bewolkt, 15 °C	NO 2-3

4.2 Huismussen

De gehanteerde methode is overeenkomend de richtlijnen uit de Soortenstandaard Huismus van de RVO, maart 2014: "Afwezigheid van broedende huismussen is aangetoond, als er tijdens twee gerichte veldbezoeken in de periode 1 april tot en met 15 mei of tijdens vier gerichte veldbezoeken in de periode 10 maart tot en met 20 juni geen aanwezigheid kan worden aangetoond. De inventarisatie moet tijdens goede weersomstandigheden plaatsvinden, op geluidsluwe momenten (bijvoorbeeld de zondagmorgen in stedelijk gebied), rond 1 à 2 uur na zonsopkomst en met een tussenperiode van minimaal 10 dagen."

Bezoeken specifiek voor huismussen vonden plaats in mei 2015 (zie tabel 2). Gelet is daarbij op een nestindicatieve waarnemingen:

- een nest of nestbouw of bezoek van een huismus aan een waarschijnlijke nestplaats of
- transport van voedsel of ontlastingpakketjes of bedelende jongen in nest of
- zingende mannetjes (veelal op de dakrand) of
- een paartje bij een potentiële nestplaats of balts.

Tabel 2. De omstandigheden tijdens de veldbezoeken voor huismussen.

<i>Datum</i>	<i>Tijd</i>	<i>Weer</i>	<i>Wind</i>
4 mei 2015	07.15u-08.55u	Zonnig, 13 °C	ZW 3
14 mei 2015	06.55u-08.45u	Helder tot licht bewolkt, 17 °C	W 2-3
15 juni 2015	05.20u-05.40u	Helder, 13 °C	N 2-3

4.3 Uitwerking en rapportage

Toetsing aan de Flora- en faunawet (soortbescherming)

Onderzocht wordt of de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet worden overtreden, een ontheffing noodzakelijk is en of daaruit voortvloeiende verplichtingen in de vorm van mitigatie of compensatie noodzakelijk zijn. Hierbij is onderscheid gemaakt in tabel 1 soorten en de tabel 2 en 3 soorten van de Flora- en faunawet.

Voor de tabel 1 soorten geldt een algehele vrijstelling voor het overtreden van enkele verbodsbepalingen wanneer sprake is van bestendig beheer en onderhoud en bestendig gebruik of van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling. Wel geldt te allen tijde de zorgplicht (zie paragraaf 2.1).

Voor tabel 2 soorten, en bij bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke ontwikkelingen en inrichting is het mogelijk om met een door het ministerie van EZ goedgekeurde gedragscode te werken. Als de beschreven maatregelen van een goedgekeurd gedragscode in acht worden genomen, is een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet niet noodzakelijk.

De tabel 3 soorten zijn strikt beschermd. Indien er verbodsartikelen overtreden gaan worden is een ontheffing nodig. Gierzwaluw, huismus, roofvogels en vleermuizen zijn voorbeelden van tabel 3 soort(groep)en, waarvan de verblijfplaatsen jaarrond zijn beschermd.

5. Resultaten

De werkzaamheden die uitgevoerd zullen worden kunnen effect hebben op beschermde soorten. Onderzocht is of met het slopen van een deel van de school er verblijfsplekken van vleermuizen of huismussen verloren kunnen gaan. Tegelijkertijd is de rest van de school op eventuele verblijfplaatsen van beschermde soorten onderzocht.

5.1 Vleermuizen

5.1.1 Kraamseizoen

Veldonderzoek

Tijdens het eerste bezoek in de voorzomer van 2015 werden geen in- of uitvliegende vleermuizen waargenomen. Er waren die avond enkele gewone dwergvleermuizen overvliegend en soms kort foeragerend rond de bomen en rond het slooppand aan de kant van de Hoenderkamp aanwezig. Maximaal aantal was twee tegelijkertijd. Vliegrichtingen waren divers. Om 22.09u vloog hoog een rosse vleermuis over, richting onbekend. Na 22.30u werd het stil met nog één waarneming van een foeragerende gewone dwergvleermuis boven de parkeerplaats rond 23.00u.

Tijdens het ochtendbezoek van 15 juni werden geen uitvliegende vleermuizen of andere soorten dan de gewone dwergvleermuis waargenomen. Een enkele gewone dwergvleermuis kwam nu en dan even foerageren rond de bomen aan de noordkant en later die ochtend vloog er drie maal eentje snel over, in diverse richtingen. Dit gebeurde boven de Hoenderkamp en boven het betreffende gebouw.

Een ransuiljong riep gedurende het hele bezoek vanuit een grote boom in de tuin van Hoenderkamp 46.

5.1.2 Paarseizoen

Veldonderzoek

Op de late avond van 18 augustus werden nu en dan overvliegende gewone dwergvleermuizen al dan niet kort foeragerend rond de Hoenderkamp waargenomen. Het betrof maximaal twee exemplaren tegelijkertijd. Ook enkele sociale roepjes werden gehoord, zo'n 2-5 per half uur. Er waren geen aanwijzingen voor (paar)verblijfplaatsen. Een rosse vleermuis werd rond 22.30u één maal overvliegend gehoord en een ruige dwergvleermuis rond 23.50u. Andere vleermuissoorten zijn niet waargenomen.

Op de late avond van 8 september werden wederom enkele keren 1-2 foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen rond en gedeeltelijk binnen het plangebied, meestal over de Hoenderkamp vliegend. Een baltsroepende gewone dwergvleermuis werd dit maal op ongeveer 200 meter afstand rond de Hoenderkamp waargenomen en was regelmatig te horen en soms te zien vanaf 23.15 tot het einde van het bezoek. Een laatvlieger vloog over in oostelijke richting om 21.55u en een rosse vleermuis werd twee maal overvliegend gehoord tussen 22.00u en 22.15u. Vliegrichting onbekend.

Effectenbeoordeling

Er bevinden zich geen verblijfplaatsen van vleermuizen in de te slopen gebouwdelen of in de eventueel te kappen bomen. Essentiële foerageergebieden of vliegroutes zijn niet in of nabij het projectgebied geconstateerd.

Figuur 4. De waarnemingen van vleermuizen. Geel: foeragerende gewone dwergvleermuizen, rood: roepend mannetje gewone dwergvleermuis op 8 september. Overvliegende vleermuizen zijn niet opgenomen in de figuur.

5.2 Huismussen

Veldonderzoek

Tijdens de twee ochtendbezoeken voor huismussen en de ochtendronde voor vleermuizen werden geen nestindicerende waarnemingen van huismussen of andere vogels rond de panden gedaan. Met uitzondering van een paartje kauwtjes dat onder de nokpan verdween van het meest noordwestelijke gebouwtje met schuin dak. Nestmateriaal is ook op betreffende zolder aangetroffen tijdens de quickscan (fig. 3, linksonder). Ook zong er regelmatig een winterkoning en een vink in de struiken aan de noordzijde. Wel waren er 5-10 huismussen aanwezig in de struiken, dakgoten en bomen aan de noordwestzijde van de supermarkt (rond Hoenderkamp 11), waar ook een huismuskast aanwezig is (fig. 5). Van daaruit vlogen ze regelmatig naar de weg en de aangrenzende woningen om daar te foerageren / broeden. Verblijfplaatsen van huismussen zijn niet aanwezig in het te slopen deel van de voormalige supermarkt.

Figuur 5. De woning waar regelmatig enkele huismussen te vinden waren (links) en een foeragerend groepje op de weg.

Effectenbeoordeling

Er bevinden zich geen verblijfplaatsen van huismussen in de aan de sloop onderhevige gebouwdelen. Evenmin in aanwezige struiken of bomen. Een overtreding van de Flora- en faunawet is daarmee niet aan de orde wanneer men buiten het broedseizoen de sloop- en kapwerkzaamheden uitvoert (buiten half maart - half augustus). Andere eventueel aanwezige broedvogels, zoals de kauw en de vogels in de struiken/bomen, worden dan immers ontzien.

6. Conclusies en aanbevelingen

Aan de hand van het voorgaande kan een aantal conclusies worden getrokken en worden aanbevelingen gegeven voor de te nemen vervolgstappen.

6.1 Vleermuizen

Er bevinden zich geen verblijfplaatsen van vleermuizen in de te slopen gebouwdelen of in de directe omgeving ervan. Essentiële foerageergebieden of vliegroutes zijn niet in het projectgebied geconstateerd.

Schade aan vleermuizen en daarmee overtreding van de Flora- en faunawet is door de ingreep niet aan de orde.

6.2 Huismussen

Omdat er geen vaste rust- of verblijfplaatsen van huismussen aanwezig zijn in of direct rond de gebouwen en er ook op het foerageergebied geen negatieve invloed zal plaatsvinden, zal er geen overtreding van de Flora- en faunawet aangaande deze soort optreden bij de sloop.

Er dient wel aan de zorgplicht te worden voldaan (pag. 6) en ook zijn verblijfplaatsen van andere vogelsoorten dan de huismus in het broedseizoen - 15 maart t/m 15 augustus - beschermd (bijvoorbeeld van de zeker aanwezige kauw). Zo zal de sloop en eventuele kap van bomen en verwijdering van struiken buiten het broedseizoen van vogels moeten plaatsvinden, òf (indien in het broedseizoen) nadat uit een inspectie is gebleken dat er zich geen vaste verblijfplaatsen van vogels in bevinden.

Bronnen

Literatuur

- Broekmeyer, M.E.A., F.G.W.A. Ottburg en F.H. Kistenkas, 2003. Flora- en faunawet, Toepassing van artikel 75 in de praktijk. Alterra, Wageningen.
- Ekoza, 2015. Quicksan flora en fauna, voormalige supermarkt Heteren, in opdracht van Greenhouse Advies, Huissen. Rapportnummer 14.129.

Websites

- www.rijksoverheid.nl
- www.waarneming.nl
- www.google.nl/maps
- <http://www.netwerkgroenebureaus.nl/werken-aan-kwaliteit/vleermuisprotocol>